

250 Ft

Dióhéj

**A Gödöllői Waldorf Általános Iskola, Gimnázium
és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény tanárainak, szülői körének
és diákjainak tanévenkénti 7 alkalommal megjelenő kiadványa
Megjelenik 125 példányban, Gödöllőn.**

Szerkeszti: Diószegi Éva, Farkasné Fülöp Hajnalka, Türkössy Szilárd
Telefon: (30) 579-67-21 vagy az iskola számán (28) 419-052
Az iskola honlapja: www.waldorf-godollo.hu
Drótlelél: hfulop@gmail.com, dioeva@gmail.hu, roomy@vipmail.hu

WALDORF ÚJSÁG - GÖDÖLLŐ

Dióhéj

2008. Évnyitó

Dióhéj 2008. Évnyitó

TARTALOM

Vámosi Nagy István:

*Az első magyar Waldorf iskola
kezdetei*

Rudolf Steiner:

A hétéves kori változásról

Henning Köhler:

*A félénk, szomorú
és nyughatatlan gyerekekről
(részlet)*

Karl König:

*A gyermek első három éve
(részlet)*

Az emberi járás kialakulása

Ujlaky Éva:

*A ritmus jelentősége
a gyermek életében*

Bernard Lievegoed:

A csoport élete - II. rész

Türkössy Szilárd:

*A 2007/2008. tanév
érettségi vizsgaeredményei a
Gödöllői Waldorf Iskolában és
a továbbtanulás alakulása*

Csepi Szilvia:

Cirkusztábor 2008.

A Gödöllői Waldorf Iskola

2008/2009. évi programja

Kempis Tamás:

Mások hibáinak elviselése

A borító Forgács Erzsébet munkája

Következő lapzárta:
2008. szeptember 8.

Évnyitó

A nyár elröpült s mi itt állunk egy újabb tanév kezdete előtt. Ahogyan megszokhattátok, a Dióhéj is újabb fejezetet nyit: a tavalyi év során igyekeztünk az alsó tagozatra fókuszálni, így most a középtagozat következik a sorban. Természetesen igyekszünk nem megfeledezni a többi életkorról sem és nem törekszünk kizárólagosságra.

Jelen számmal inspirációt, egyfajta kezdeti impulzust szeretnénk adni a tanévhez, tanároknak és szülőknek egyaránt. Igyekszünk foglalkozni a kisgyerekek nevelési kérdéseivel is, de nem feledkeztünk meg a nagykorról, az érettségizettekről sem.

Az évkörben most elérkeztünk ahhoz az időszakhoz, amikor az augusztusi meteorhullás épp csak mögöttünk van. Ha azt valljuk, hogy minden látható anyagiség mögött valamilyen szellemiség rejlik, akkor e mögött a jelenség mögött vajon mi húzódik meg? És mit üzen nekünk? **Kétségtelen, hogy erőfeszítések nélkül nem jutunk válaszhoz.** Azonban **első lépésként elindulhatunk a megfigyelés útján:** megfigyelhetjük, hogy milyen változások állnak be a természet világában, színeiben, és megfigyelhetjük, hogy önmagunkban mi történik ezzel párhuzamosan, hogyan változnak lelkünk rezdülései, milyenek a gondolataink, a tudatállapotunk, van-e bennünk lelkesedés, érzünk-e egy új kezdetet? Ez mind-mind olyasmí, ami összefügg azzal, amit oly gyakran emlegetünk a Waldorf iskolában: a Mihály-erővel. **A Mihály időszak valóban a küszöbön áll, érdemes hát belső életünkben a nyár izzó hevének lassú elmúltával erre készülni s a fenti kérdések, gondolatok lehetséges kiindulópontul szolgálhatnak ehhez. A lélek szomját így olthatjuk...**

Türkössy Szilárd

*zükségünk van arra, hogy valóban lelkesedni tudjunk, a lelkesedés fog mindent megtenni, ekkor lesz a szavaknak értelmük: a **lelkesedés magában hordja az Istent. ... Anélkül, hogy lángok léteznének, nem lehet az impulzusokat megvalósítani. De, hogy átlelkesedve éljünk és dolgozzunk, ahhoz az szükséges, hogy mi magunk lánggá váljunk. Csak a lángot nem emészti el a láng.***

Rudolf Steiner

Vámosi Nagy István

AZ ELSŐ MAGYAR WALDORF ISKOLA KEZDETEI

Részlet a szerző „Visszaemlékezések” c. írásából.

A szerző édesanyja, dr. Nagy Emílné Göllner Mária - aki Rudolf Steiner tanítványa volt - alapította az első magyar és egyben az első Németországon kívüli Waldorf iskolát. Göllner Mária mindig szíven viselte a magyarság és az antropozófia kapcsolatát is. A kis-svábhegyi Waldorf iskolát a második világháború közeledtével aztán be kellett zárni s az utána következő magyar Waldorf iskola már a solymári volt. Következzen itt egy részlet a legelső magyar Waldorf iskola életéből, az egyik tanítvány, Göllner Mária fiának hiteles tollából.

... Amíg Stuttgartban jártam, édesanyám megszerezte az iskola indulásához szükséges végső engedélyeket. Gróf Klebelsberg Kunó volt a vallás- és közoktatásügyi miniszter, aki két évvel előbb még apámmal, mint igazságügy-miniszterrel közös kormányban tevékenykedett, és kölcsönösen nagyra becsülték egymást.

Apám azután is képviselő maradt, hogy leköszönt miniszteri tárcájáról. Rendszeresen Londonba látogatott, elmélyülten tanulmányozta az ottani viszonyokat és valósággal zúdította Magyarországra cikkeinek özönét, melyek zömmel a *Pesti Hírlap* hasábjain jelentek meg. Az akkori Anglia jogi, társadal-

mi és kulturális életéről rajzolt tárcáival hatványozott népszerűsége tette szert. Ezek később *Londoni levelek* címen könyv alakban is megjelentek.

Nevét országszerte ismerték és a legbefolyásosabb közéleti személyiségek közé tartozott. Édesanyám előtt tehát ebben a politikai légkörben minden ajtó megnyílt. Néhány évvel később, Gömbös miniszterelnöksége alatt már számos nehézséggel kellett volna szembenéznie.

Megkapta az engedélyt egy olyan kétnyelvű magániskola létesítéséhez, amilyen még soha nem működött Magyarországon. Ki tudta harcolni, hogy a bizonyítvány megfeleljen a polgári iskola bizonyítványának,

sőt, még azt is kijárta, hogy tíz-
zennégy éves korig engedélyez-
ték a koedukációt. Idősebb nő-
vendékek nem jártak az iskolá-
ba.

1926 szeptemberében két
osztállyal és hozzávetőleg 20

növendékkel nyílt
meg a Kis-
Svábhegyen az
első, külföldi
Waldorf iskola.
Nagyjából ebben
az időben Portu-
gáliában is tör-
tént egy kísérlet,
de abbamaradt.
A tanítás
epochákban
folyt, és hozzájuk
kapcsolódtak a
visszatérő órák.

A tanár kezdet-
ben poétikus me-
sékkel gazdagít-
totta ismeretein-
ket, de éppen úgy tanultunk
verseket, énekeket, mint ahogy
a rajzon keresztül fokozatosan
megismerkedtünk a betűk vilá-
gával. Többnyire csak apró házi
feladatokat kaptunk, pl. készít-
sünk rajzokat a délelőtt elhang-
zott mese egyik-másik jeleneté-
ről; vagy gondoljuk át az emlí-
tett mese tartalmát és másnap
saját szavainkkal támasszuk
fel. Mindkét házi feladatnak az
volt a célja, hogy élesítse emlé-
kezetünket, gyarapítsa szókin-

csünket és csiszolja beszéd-
képességünket.

A külvilág kezdetben értetlen-
nül fogadta ezt a pedagógiát. A
szülők ezidáig megszokták,

hogy a tanulás azt jelenti: a di-
ák otthon elkészíti a házi fel-

adatot és később,
amikor már írni-
olvasni tud, ma-
golja a könyvet és
minél pontosab-
ban mondja fel az
anyagot, annál
jobb osztályzatot
kap.

Ezzel szemben a
kis-svábhegyi
Waldorf iskolá-
ban 9-10 éves
korig nem tanul-
tunk könyvből.

Bárki olvashatott,
ha kedvét lelte
benne, de a házi
feladatok zömét

emlékezetből kellett elvégez-
nünk.

Természetesen az évek fo-
lyamán bizonyos segédeszközök
nélkülözhetetlenné váltak. Az
órarend új tárgyakkal gyarapo-
dott (természetrajz, földrajz, ál-
lattan, történelem, majd fizika,
kémia, stb.), és bár a tanulók
rákényszerültek a nyomtatott
könyvre, továbbra is az a peda-
gógiai elv érvényesült, hogy a
diák ne készen kapott tartalmat
rögzítsen a fejében, hanem

Dr. Nagy Emilné Göllner Mária

– amennyire a körülmények engedik – **emlékezetből teremtse** újjá az órákon elhangzott tanulmányi anyagot.

Felsorolom azokat a hetenként ismétlődő, tehát állandó tárgyakat, amelyek a kis-svábhegyi Waldorf iskola profilját alkották: kézimunka, furulyaóra, rajz, ének, torna, eurtímia. Jó időben a délutáni órákban a különböző játékok mellett kertészkedés is folyt, amit Gartenbau-nak neveztek, persze szakavatott tanári felügyelet mellett. Délután került sor a zeneórákra azok részére, akik a furulyán kívül más hangszert is tanultak.

A legtöbben a zongorát választották. A hitoktatásról a különböző felekezetek gondoskodtak.

Nem szóltam még az angol és francia nyelvórákról. Az első időkben nem tartalmaztak mást, mint hogy a tanár a két idegen nyelven beszélt és kérde-

zett: Ez az asztal, ez az ajtó, ez az ablak stb. És ilyen szövegfoszlányok hangoztak el franciául is. A szóban forgó nyelveken verseket és énekeket is tanultunk, később némi nyelv-

tannal is kiegészültek az órák. Globálisan azt mondhatom: amilyen gyorsan és kitűnően sajátítottuk el a németet, olyan hiányos maradt angol- és franciatudásunk. E két tárgynak ugyanis csak az volt a rendeltetése, hogy a nyelv dallama a fülünkbe szökjék, és a későbbi rendszeres nyelvtanulás alapjául szolgáljon, házi feladatot sohasem kaptunk belő-

lük. Magától értetődik, hogy a tanrend összeállításakor gondoskodtak arról, hogy az angol és franciaórák távol essenek egymástól.

Édesanyám azért adta az intézménynek a Kis-svábhegyi Waldorf-iskola és Internátus nevet, mert a bentlakók mellett néhányan csak bejártak, és

1929. november 13.

A Kis-svábhegyi Waldorf iskola
alapkövetétele

A képen Albert Steffen az Általános Antropozófiai Társaság (Dornach, Svájc) vezetője és Göllner Mária

tanítás után hazamentek. Hogy teljes képet adjak a körülményekről, el kell mondanom, hogy az első tanév végén, tehát 1927 júniusában anyai nagypapám meghalt. Édesanyám örökölt, és ezen a pénzen az iskola céljára egy másik épületet is emeltetett, amely rendeltetésének megfelelően tantermekből állt. Ilyen formában két házban oszlott meg az életünk: délelőtt az iskolában, délután az internátusban tartózkodtunk. Az előbbi a park másik végén épült, valamivel magasabban, mint az eredeti családi ház, az internátus.

Az iskola alapkövetételére csak 1929. november 13-án, édesanyám 35. születésnapján került sor. Az ünnepségre rangos vendég érkezett: Albert Steffen, svájci költő, akit Rudolf Steiner utódjának jelölt az Antropozófia Társaság élén. Bensőséges beszéde után kalapács-csal háromszor ráütött az alapító okmányt tartalmazó vörösrézből készült pentagon-dodekaéderre. A három kalapácsütést minden jelenlévő megismételte, először édesanyám, aztán valamennyi tanár és növendék. Az eseményt máig megmaradt fénykép örökítette meg. Erre az alkalomra írta Steffen az idézett költeményt:

Itt állunk, hogy felépítsük azt a helyet,

amely szolgálja az Istentől akart földi célokat.

Mély halálával lépünk a jó földre.

Teli bátorsággal és megindultan lélegezzük be a levegő gyógyító erejét.

A szellem igaz útjához hűen szemléljük a mindenségben a világ fényét.

Az emberiség képmását, amit az Ég ránk bízott,

ezt most csíráként besüllyesztjük a Földbe,

hogy növekedjék, virágozzék, gyümölcsöt teremjen

a gyermeki lelkekben.

Mi, a tanítók, akik szeretetben neveljük,

gyógyítjuk a tanulókat,

ha betegek,

meztámasztjuk őket, ha gyengék,

hogy igaz, szép és jó emberré váljanak,

magunkat állandóan megújítva.

Ezt akkor tesszük, ha magunk is a szó házává válunk,

és így építjük fel igaz módon ezt a helyet.

Igen, így legyen!

Rudolf Steiner

A HÉTÉVES KORI VÁLTOZÁSRÓL

Részlet a „Nevelésművészet az ember lényének megismeréséből” c. könyvből. (1. előadás, GA 311)

... Tudásszomj, kíváncsiság, a külső élet megismerésének vágya nincs bennünk a születés, a Földre szállás előtt; egyáltalán nem ismerjük ezt. Ezért ez igen nehéz is még a gyermeknek.

Ezzel szemben megvan a gyermekben a környezetbe való beleélés képessége. A Földre való alászállásunk előtt teljesen a külvilágban élünk. Az egész világ a bensőnk. Nincs akkora különbség külső és belső között. Ezért is nem vagyunk kíváncsiak a külvilágra. Minden a bensőnk. Erre viszont nem vagyunk kíváncsiak. Ezt magunkban hordozzuk, magától értetődik, ebben élünk.

Alapjában véve még egészen úgy tanul a gyermek az első hét életéve során járni, beszélni és gondolkodni, ahogy akkor viselkedett az ember, mielőtt alászállott a Földre. És ha arra hegyezzük ki a dolgot, hogy a gyermek kíváncsi legyen valamely szóra, akkor látni fogják, hogy ezzel teljesen kiirtjuk a gyermekből a kedvet, hogy megtanulja ezt a szót. Ha tudásszomjra, a kíváncsiságra számítunk, pont azt irtjuk ki a gyermekből, amit tennie kellene. Nem szabad a kíváncsisággal számol-

nunk, sokkal inkább valami egész mással: hogy a gyermek természet szerűleg belénk oldódik, hogy mi benne élünk a gyermekben. Mindennek, amit a gyermek élvez, megél, olyannak kell lennie, mint ha az a saját bensője volna. Teljesen olyan benyomást kell tennünk a gyerekekre, mint amilyen benyomást a saját karja tesz rá. Az ő saját testének a folytatása kell hogy legyen. Azután oda kell figyelni, amikor a gyermek keresztül megy a fogváltáson, lassacskán belép a 7-14. életév közötti életszakaszba, hogyan bújik elő fokozatosan a kíváncsiság, a tudásszomj és tapintatosnak és óvatosnak kell lennünk, oda kell figyelni, hogy hogyan mozdul meg fokozatosan a kíváncsiság.

A kicsi gyermek még olyan, mint egy liszteszsák, ami nem kíváncsi arra, hogy milyen benyomást gyakorolunk rá azáltal, hogy mi magunk vagyunk valamik. Éppoly kevésbé, ahogy egy liszteszsák kíváncsi a környezetére, olyan kevésbé kíváncsi a kicsi gyermek a környezetére. De amint minden benyomás, ami a liszteszsákot éri, lenyomatot hagy rajta, különösen, ha jól meg van örölte

a liszt, úgy a kicsi gyermekben is minden lenyomatot hagy; nem azért, mert kíváncsi, hanem úgy, ahogy a liszteszsákon lenyomatot tudunk hagyni az ujjunkkal, mert egységet alkotunk vele.

Ez csak a fogváltással változik meg. Ekkor oda kell figyelniük, ahogy a gyermek kérdez: Ez meg mi? Hogy néznek ránk a csillagok? Miért vannak csillagok az

égen? Miért görbe az orrod Nagygi? Mindenre rákérdez ekkor a gyerek. Kíváncsi lesz a környezetére. Finom érzékkel kell rendelkezniük az iránt, ahogy fokozatosan előbújik a kíváncsiság és a figyelem. És ezek a fogakkal együtt bújnak elő. Ezek azok az

életévek, amikor előbújnak. S nekünk reagálniuk kell rájuk. Hagynunk kell, hogy a gyermek ítéletet alkosson arról, amit végeznünk kell vele; vagyis a legeleveníbb érdeklődést kell tanúsítanunk azután, ami most a fogváltással felébred a gyermekben.

És rendkívül sok minden ebből kezd ekkor. Nem az értelméből kiindulva kíváncsi ekkor a gyermek, hét évesen még nem értelmes a gyermek. Az, aki az értelmével akar számolni, teljesen rossz úton jár a hétéves gyermeknél; fantáziája van és ezzel kell

számolnunk. Valóban az itt a lényeg, hogy megszülessen bennünk a fogalom: „lelki tej”. Mert, látják, a születés után testi tejet kell adnunk a gyermeknek. Ez egy olyan táplálék, amely kevérekként minden szükségessé magában foglal a gyermek számára. A gyerek befogadja a tejet s ezzel teljes értékű tápláléka van. Most nem különálló dolgokat kell adnunk a gyermeknek; mindennek lelki tejet kell alkotnia. Amikor a gyermek átment a fogváltáson és az iskolába kerül, minden, amit elé tárunk, annak egységnek kell lennie: lelki tejnek kell lennie. Ha egyszer olvasni tanítjuk a gyereket, másszor írni tanítjuk, az

épp olyan, mintha a tejet előbb kémiaiilag két részre bontatnánk, és egyszer az egyik részt, másszor a másik részt adnánk neki. Olvasásnak, írásnak egységet kell alkotnia. Lelki tej: meg kell találnunk a fogalmat a gyerekeknek, mire iskolába kerül.

Ez csak akkor történhet, ha a fogváltás korától művésziileg alakítjuk a tanítást és a nevelést. Mindent át kell hatnia a művészinnek. Művészi írástanítás, amit a festésre alapozunk, a festésből eredő írás művészi átvezetése az olvasásba, az olvasás és írás

művészi összekapcsolása azzal, amit a gyerekek egyszerű formában ki kell számolnia: mindezeknek egységet kell alkotnia. Ezeket a dolgokat előbb „lelki tejként” ki kell dolgoznunk. Erre van szükségünk a gyermek számára, amikor az iskolába kerül.

És amikor nemileg éretté válik a gyermek, akkor „szellemi teje”

van szüksége. Ezt rendkívül nehéz átadnunk a mai emberiségnek, hiszen a szellem már egyáltalán nem része a materialista kornak. Ha tehát még tejet is kell alkotnunk, szellemi tejet, az bizony igen-igen nehéz, s akkor az úgynevezett kamasz években magukra kellene hagynunk a fiúkat és lányokat, hiszen nincs szellemi tejük.

Agnyija Barto

Első nap az iskolában

*Mennyi, mennyi érdekesség,
Mennyi, mennyi izgalom!
A tanítónéni belép,
Fel kell állni? Nem tudom.
Hogy nyílik fel szépen, csendben
A pad fényes fedele?
Ha felállok, mit kell tennem,
Hogy ne csapjak zajt vele?
„A táblához gyere ki csak!” -
Szól a néni, s kimegyek,
A kezembe krétát is ad,
A krétával mit tegyek?
Megtanít ő türelemmel,
Hogy kell húzni vonalat,
S hogy a táblát tenyeremmel
Letörülni nem szabad.
Mennyi lány van itt! Lassacskán
Tudom mindnek a nevét:
Négy Annácska van meg aztán
Sárikák és Erzsikék.
Első nap az iskolában,
Padban ülök, figyelek,
Nem moccantom fejem, lábam -
Nagy dolog ez, gyerekek!*

Henning Köhler

A FÉLÉNK, SZOMORÚ ÉS NYUGHATATLAN GYEREKEKRŐL.

Spirituális nevelési gyakorlat alapjai
(részlet)

Engedjék meg, hogy kitérjek a gyermeki fejlődés néhány jelenségére, amelyeket – úgy vélem – a mai akadémikus pszichológia és neveléstudomány túl felületesen kezel. Javaslom, hogy továbbra is fogadjuk el munkahipotézisként az órangyalt és ezáltal olyan gondolatmenettel ismerkedünk meg, amelyben okvetlen szerepe lesz. Ezt az angyal-lényt, aki öröködik a gyerek fölött és működik benne, olyan lényként jellemezhetném, aki arra illetékes, hogy személyiség fejlődésében egyre inkább érvényre juttasson egy erőt, amely kibontakozása teljében ideálképző vagy idealisztikus motiváció-erőként lép fel és olyan impulzusokat ad, amelyekre szükségünk van az individuális törekvések és szociális felelősség közötti ellentét feloldásához. Ha a gyerek elkezd az emberiség és felebaráti szeretet lelki magatartásáért küzdeni, ha a gondoskodás, együttérzés és önzetlen segítőkészség első jelei mutatkoznak, akkor nem elsősorban a tekintély tisztelően alapuló

moralitásunk visszatükröződéséről van szó – ahogy ezt a pszichoanalitikusok állítják -, hanem az angyal működésének átéléséről a fejlődési folyamatban. Ez természetesen kölcsönhatás: a gyerek szociális erényekkel ismerkedik meg, amikor a számára mértékadó felnőtt cselekvését látja. De vajon miért rokonszenvesek számára ezek az erények? Csak azért, hogy a szülei megdicséressék? Ezzel kapcsolatban sokféléket állítanak, ami nem az élet valóságából fakad, hanem a materialista gondolkodási szokásokra épít.

Rudolf Steiner tudta, miért ragaszkodott konokul ahhoz, hogy az erkölcsöt prédikáló, erkölcsöt követelő nevelés, a teherbíró morális tulajdonságok fejlődése tekintetében a későbbi élet számára hiábavaló, sőt, kárt okoz. Az erőszakkal vagy tapintatosan kikényszerített morál semmi mást nem eredményez, mint megalkuvást. Csak útjában áll az autonóm morálnak, amely az autonóm ideálkialakításban teljesedik ki.

Amelyik nevelési módszer

igyekeznek meggyőzni a gyereket arról, hogy lemondással végül többet nyer, mint veszít, az az emberben szunnyadó, megvalósításra törekvő altruista képességet aggasztóan helytelen irányba viszi. Ha azt éreztetjük a gyerekekkel, hogy pl. nagyvonalú ajándékozással vagy zokszó nélküli osztozkodással előnyökhöz juthat, ha bizonyos kedvezményeket attól tesszünk függővé, hogy a gyerek kész-e kívánságairól és vágyairól mások érdekében lemondani, akkor rossz okozati útra vezetjük. Az embertársaink iránti figyelemérnyét ezzel lehúzzuk az iskolai osztályzatok szintjére, amelyekért dicséret vagy büntetés jár. Ily módon morális teljesítmény nyomást gyakorolunk, amellyel nem a szociális érzékenységet fejlesztjük, hanem valami diplomatikusan számító ravaszságot,

ami a legnagyobb mértékben anti-szociális.

Láthatják: a moralizáló nevelés önmagában véve ellentmondás. Ha azt állítjuk, hogy az emberek közötti szociális – nyugodtan mondhatjuk – keresztény értékrendbe sorolás és magatartás a gyerekkorban kifejezetten alkalmazkodási teljesítmény a felnőttvilág elvárásaihoz, akkor ez az érvelés egy lényeges dolgot nem

vesz figyelembe: amit ezen a téren alkalmazkodással lehet elsajátítani, az nem morál, legfeljebb ál-morál. Erre azt lehetne mondani: nos, akkor csak ál-morál létezik. Ebbe tényleg nem akarok hosszán belemenni. Vannak tartós viták, amelyek csak időpocsékolások. Maradjunk inkább a valós életnél és tegyük fel a kérdést: mi indít arra egy gyereket – akit nem részesítettek parancsszerű „morális nevelésben” -, hogy utánzó rokonszenvet érezzen olyan erények iránt, amelyeket nem követelnek meg tőle, de lejátszódnak előtte?

A morális fejlődés szempontjából döntő az élő példa. De ez az élő példa mit sem érne, ha nem

működne a gyerekekben egy erő, amely mindennemű élő ny-mérlegeléstől függetlenül, boldog utánzó buzgalommal megragadná és magáévá tenné a látot-

takat. A gyerekekben affinitás van arra, ami a világban a jót jelenti és ezt az affinitást nem bele nevelték. De a neveléstől függ, hogy ez az alapvető, de tartalmilag még bizonytalan hajlam a jó felé megtalálja-e a megfelelő kapcsolódási lehetőséget, de magát a hajlamot nem a nevelés idézi elő. Neveléssel viszont el lehet rontani.

Figyeljék meg a gyerekek ragyogó szemét, akiknek pl. a jó

Roland legendáját vagy Szent Miklós legendáját mondják el, ezek olyan történetek, amelyekben a „jó ember” hősként lép elénk. Figyeljék csak meg, milyen büszkén és elégedetten reagálnak a gyerekek – különösen az általános iskolás korban – szüleik „jó cselekedeteire”. A szülők komizására egyetlen gyerek se büsz-

ke, kivéve, ha előre megfontolt szándékkal félrevezették. Ne gondolják, hogy csak azok a gyerekek élik át belsőleg lánggra gyúlva az olyan történeteket, mint a myrai Szent Miklós élettörténete, akinek folyton erkölcsi prédikációkat tartottak. Amíg igyekezetünkben, hogy lelki jelenségeket megmagyarázzunk, újra meg újra beleesünk az okozati láncolatok csapdájába, addig nem értettünk meg semmit.

Az érzékelési folyamat, mint
világteremtő folyamat

Az angyal az, aki a gyerekek a jót utánozni kész hajlandóságában megnyilvánul. Ám az a helyzet, hogy az angyalnak a szülőkkel együtt előkészületeket kell tennie ahhoz, hogy megteremthesse ilyen irányú működésének feltételeit. Látni fogják, hogy az

előkészületek során nem arról van szó, amit hagyományos értelemben erkölcsi vagy vallás-erkölcsi nevelésnek neveznek. Ezzel egy elsőrendű fontosságú pe-

dagógiai alapot ívumot érintünk. Az erkölcsi nevelésnek nem szabad kioktató jellegűnek lennie, legalbbis nem az első tizenegy, tizenkettő életévben, csupán arra

szorítkozhat, hogy szociális érzékelő képességgé és morális tettimpulzussá alakítsa a gyerekekben gyökerező vonzerőt a jóhoz, amely kezdetben a külvilágra való rászorultságként jelentkezik. Ezzel kapcsolatban olyan dolgokra kell figyelni, amelyekre általában nem szoktak gondolni.

Az emberek egymás iránti szeretete nem titokzatos, szabadon szárnyaló módon működik, hanem észlelő és kifejező szervek igénybevételével. Hogy megértsék mire gondolok, egy másik területről választok példát. Gondoljanak arra, hogy a világ szépségeiben csakis azért gyönyörködhetnek, mert fejlett érzékszervekkel rendelkeznek. A látás és hallás terén ezt természetesnek találjuk. Az ember észlelve, csodálkozva éli bele magát a szépség szférájába, hogy azután a szabad alkotó impulzusokká változott, belső

utánzóerők révén maga is tevékenyen lehessen ebben a szférában. Láthatjuk, hogy ebben az esetben az érzékelő ember kifejlődése hogyan nyújt biztosítékot arra, hogy a magát kifejező ember megkapja a helyes impulzusokat. Ez azzal függ össze, hogy a lelki **leg résztvevő észlelési tevékenység** tulajdonképpen már alkotó tevékenység. Ha egy rózsztó látványa boldogsággal tölt el, amit a „szép” szóval jellemzek, akkor azért érzem magamat személyesen érintve, szinte büszkének, mert a boldogság érzését nem a „külső rózsztó” kelti bennem, ha-

nem az a rózsztó, amelyet szemlélve újfent megteremttem magamban. Boldogsággal tölt el, hogy rózsztóvet tudok teremteni! Az a tény, hogy van szemem nyilvánvalóan összefügg a lélek mélyen megalapozott vágyával, hogy teremtsen valamit, hogy alkotó tevékenységet fejtsen ki. Az éles választóvonal, amelyet észlelés és akarás között meghúzzunk, inkább csak elméleti. A valóságban a határok egymásba folynak. Érzékszerveink „edényekként” szolgálnak minket, amelyekben a beáramló külvilág valamiféle magasabb rendű kémiai folyamatnak lesz alávetve. A benyomások itt „elpusztulnak”, megsemmisülnek

és azután újra felépülnek. Minden, a külvilággal kapcsolatos tudatos észlelési folyamat így jön létre. Az ember nem tükörreflexes kamera. Minden dolgot, amelyet észre akar venni, önmagának kell újratereimtenie. Különben mindig mindent elfelejtenénk.

Ebben az alkotó tevékenységben – amely a benyomásokat tapasztalatokká alakítja – gyökerezik mindaz, amit az életben művészi alkotó készségeként ebből kifejlesztünk. Egyébként a benyomások „megsemmisítése és újratereimtenése” művészetének gyökereit, amely által az észlelési folya-

mat világteremtő folyamatá válik, a kisgyermekkori utánzásban találhatjuk. Ne gondolják, hogy az utánzás a külső valóság gépies másolása vagy tükrözése! Éppen ellenkezőleg: a külvilágból érkező képek, hangok, stb. teljes átalakuláson mennek át, és az eredmény – a megtévesztő hasonlóság ellenére – egészen más, mint az eredeti érzékszervi benyomás. A ma már nem időszerű, de egykor nagyon jelentős, naturalista festészethez lehetne távolról hasonlítani ezt. Ha a részleteiben is híven lefestett fa a vásznon csak a mintának használt fa utánzása volna, akkor azt lehetett volna mondani: „Mire jó ez, amikor az eredeti

jobb?”. De nem ez volt a helyzet ott, ahol figyelemre méltó festésszettel foglalkoztak; a művészek elének tárták az észlelési folyamat alkotó tevékenységének titkát és láthatóvá tettek egy mindenki által ismert folyamatot, felemelték azt a tudatba. Erre szükség volt ahhoz, hogy tovább léphessenek a valóban szabad, tárgyi minőségen

(Folyt. köv.)

Sík Sándor

A hajnal szerelmese

Azt szeretem, aki nevet,
Akinek rózsaszín az arca,
Aki örül, aki kacag,
Aki dalolva megy a harcra.

Szeretem azt, aki akar,
Aki remény, aki ígéret.
Az enyém a vér és a tűz:
A fakadó fiatal élet.

Enyém az áprilisi szellő.
A feslő bimbót szeretem,
A hasadót, a harmatosat.
A hajnal a szerelmesem.

Az ébredő napot imádom,
Megyek a virradat elé.
Az én lelkem a tüzek lelke,
Az én dalom a hajnalé.

Az én emberem a gyerek,
A nagyszemű, nevető gyermek,
Akiiben szűz minden-csírák,
Ezer erőők rügyezve kelnek,

Az én emberem, aki fölkel,
Az induló, az ébredő,
Akiinek győzelem az álma,
Akiiben dalol a jövő.

Karl König

A GYERMEK ELSŐ HÁROM ÉVE

Az egyenes járás elsajátítása. Hogyan tanuljuk meg az anyanyelvet? A gondolkodás felébresztése.

(részlet)

AZ EMBERI JÁRÁS KIALAKULÁSA.

Acsecsemő mozgáskészsége már embrió korában jelen van, nem csupán születése után jön létre. Már a terhesség második hónapjának végétől kezdve regisztrálni lehet az embrió mozgásait, melyek az ötödik hónapban annyira felerősödnek, hogy észreveszi az anya is.

A születést követően a csecsemő mozgékonyságának eleinte általános jellege van, csak néhány különleges mozgásforma emelkedik ki belőle. Rögtön születése után tökéletes szívómozgásra képes abban a pillanatban, amikor az anya odanyújtja a mellét. Légzőmozgásának szintén ura születése pillanatától. Van félelemkiváltotta védekező mozdulatformája is, és egész testén oszlanak el a kapálódzó mozgások, amelyek még minden célzatosság és összehangoltság nélkül fejezik ki jó és rossz közérzetét. W. Stern („Psychologie der früheren Kindheit”) ezeket spontán mozgások-

nak tartja, és kimutatja, hogy még egymással össze nem függő módon zajlanak le. Így pl. sok újszülött képes külön-külön mozgatni a szemeit, felfelé fordítja az egyiket, kifelé a másikat, vagy az egyiket nyugalomban tartja, míg a másikat lefelé mozgatja.

Stern helyesen utal a szemmozgásokra, hiszen feltűnően gyorsan hangolódnak össze. „A csecsemők néha már születésük pillanatában túljutnak ezen a korszakon (a szemmozgások diszociációja korszakán) és csak összehangolt szemmozgások fordulnak elő náluk.” (R. Sigismund: Kind und Welt, Braunschweig, 1897.)

A célirányos szemmozgások tehát már az élet első napjaiban kiválnak a rugdalózás általános jellegű káoszából. Ezzel viszont elkezdődik az egyéves kor végére az egyenes járás képességének megszerzésével befejeződő mozgásfolyamat.

Így szerzi meg magának a

gyermek legelőször a tér fölötti uralmat. Ha ezt a képességet elsajátította, bizonyos, a fejénél és nyakánál kezdődő, majd mellkasán, karján és hátán keresztül fokozatosan a lábára és lábfejére átterjedő törvényszerűségek következnek.

Teljes általánosságban: az első negyedévben a gyermek már uralja fej- és nyakmozgásait. A második alatt kiemeli a karját és a kezét az általános kapálódzásból, majd „kapaszkodó kicsike” lesz belőle. (R. Sigismund; uo.). Ennek következtében azonban az időszak végére megtanul egyedül ülni.

A harmadik negyedévben „felfedezi”, hogy van lába és már az álldogálást gyakorolja. Az

utolsó negyedévben megkísérli az álldogálást az első önálló lépésekbe átvezetni, tapasztalva vele, hogy a lábfeje a talajt érintő szerv. A tér első meghódítása ezzel lezárult.

A folyamat a fejtől indul el és a mellkason, majd a lábszárakon át a lábfejekbe húzódik, vagyis fölülről lefelé vezet az útja végig a testen. Ha megkérdezzük, mi a folyamat értelme, jól láthatjuk, hogy egyúttal az egyenes testtartás „fölülről-lefelé” irányát is kez-

deményezi. A testrészek közül a fej oldódik el a kaotikus mozdulatoktól úgyszólván elsőnek, majd a mellkas és a karok tolnak utána, a lábszárak és a lábfejek pedig utolsónak szabadulnak meg tőlük. Olyan a kép, mintha a születés lefolyását utánozná. Amint ott is a fej jelenik meg elsőnek, folyamatosan követi a test többi része, itt is így születik meg lépésről-lépésre haladva az össze nem hangolt mozgások méhéből az egykor majd állásra és járásra

szolgáló összehangolt mozgás. Ez a fajta szülésfolyamat az egyéves kor végére fejeződik be.

De a gyermek ezzel eléri, hogy a feje felfelé mutasson, a lába pedig a földet érintse. Ennek következtében a feje

– ahogyan Rudolf Steiner több ízben is rámutatott – bizonyosfajta nyugalmi helyzetet foglal el. A feje „ül” a nyakán, nyugalmas ponttá válik, hogy a végtagok mozgassanak körülötte. Magnus és De Klein („Körperstellung, Gleichgewicht und Bewegung”, Handb. der norm. und patholog. Physiologie, Bd. XV. – I., Berlin, 1930.) valóban alapvető vizsgálatokat végeztek a testtartás és az állás reflexeivel. Kutatásaik kimutatták, hogy a nyak és a fej

izmainak központi helyzete van. Azért van rá szükség, hogy független, nyugalmi helyzetet foglalhasson el a fej, hogy a végtagok szabadon és harmonikusan mozoghassanak, ez viszont elsősorban a járáskészség érdekében van így. Aki nyugodtan fel tudja tartani a fejét, már egyúttal járni is tanul, de az igazi járás és lépés mindaddig nem alakulhat ki, amíg a fej minden mozdulattal együtt ficánkol és himbálódzik.

Csak egyéves kora után tanulja meg a gyermek, hogy a karjával ne vegyen részt a kapaszkodásban, hogy a kapaszkodástól függetlenül használja, és ez is csak úgy megy, hogy egyre jobban rögzíti feje nyugalmi helyzetét és megtanul független módon szembehelyezkedni végtagjai kötetlen mozgásával. A mozgékonyág birodalmában a fejnek az a feladata, hogy a nyugalom pólusa legyen, mozgás közben menedéket nyújtson.

Mindezt összefoglalva azt mondhatjuk, hogy a gyermek úgy tanul meg járni, hogy a fejétől kezdve és lépésenként lefelé haladva megszületik a mozgások káoszából, és ezzel a feje olyan nyugalmi helyzetbe kerül, ami

ellentétet alkot végtagjai szabad mozgékonyágával, nekik viszont – ha a gyermek már egyenesen tudja magát tartani – állandóan le kell számolniuk a tér nehézségi erőivel, mert az ember egyenes tartású lény, akinek változó, nem pedig állandó egyensúlyi helyzetet kell felvennie.

Az év körforgása és az egyenes járás fokozatai

Miután különleges módon próbáltuk megközelíteni az egyenes járás elsajátításával összefüggő jelenségeket, mutassunk rá még egy, a járás megtanulása közben megnyilvánuló különös törvényszerűségekre. Aligha tarthat-

juk pusztá véletlennek, hogy nagyjából egy évig tart, míg megtanulunk járni, és hogy, ami a járás elsajátítása folyamán „túl korán”, vagy „túl későn” történik, a gyermekben a fejlődés zavarát kifejező tünetté válik. Nekünk a járás megtanulására, ugyanannyi időre van szükségünk, mint a Földnek arra, hogy megkerülje a Napot. Úgy tűnik tehát, hogy a Nap-Föld ritmus bele van írva ebbe az emberi képességbe.

Rudolf Steiner többször rámutatott (GA 15.), hogy az ember éppen itt a Földön, mégpedig valami teljesen új dologként szerzi meg az egyenes tartást.

„Nagyon fontos, hogy az embernek dolgoznia kell magán, hogy egy olyan lényből, aki még járni sem tud, egyenes tartással járó lényvé váljon. **Saját függőleges** egyensúlyhelyzetét az ember maga szabja meg a térben. Kapcsolatba hozza magát a nehézségi erővel.” Mindenképpen a Földön tanul meg járni az ember, de bele van ágyazva a Nap és a Föld között uralkodó kozmikus időviszonylatba.

Ha nyomon követjük a „járás évének” fokozatos lépcsőzetét, bizonyosfajta kalendáriumot kapunk, amit sok-sok megfigyelő állított össze és kb. a következő lépcsőfokokat mutatja:

Az 1. hónapban kezdi a csemmő rögzíteni a tekintetét.

A 2. hónapban kezdi feltartani a fejét.

A 3. hónapban hason fekve fel tudja emelni a vállával együtt és egy bizonyos ideig fenn is tudja tartani.

A 4. hónapban a tenyerére támaszkodva is meg tud maradni

hason fekve. Az új helyzetet aktív tekintettel fogja fel, kezd már nyúlkálni a megtapintott tárgyak után. A kezeit nyújtózó mozdulat-

tal egymás felé tudja terelni, de az ujjait még nem használja.

Az 5. hónapban ki tudja emelni hanyatt fektéből is a fejét és a vállát. Megtanulja, hogyan forduljon a hátáról az oldalára. Képes arra is, hogy a megpillantott tárgyat megfogja a kezecskéjével.

A 6. hónapban, ha megtámasztják, sikerül ülnie

is. **Egy nyugalomban lévő tárgyon** tud valamit csinálni egy másikkal, amit ő mozgat, pl. dobol a tányéron a kanálával.

A 7. hónapban kezd kimozdulni nyugalmi helyzetéből. A megkívánt tárgy felé törekszik és helyzetváltoztatással próbálja elérni.

A 8. hónapban már egyedül is képes ülni, mászni kezd.

A 9. hónapban megtanulja, hogy segítség nélkül üljön fel.

A 10. hónapban el tudja már dobálni a tárgyakat.

A 11. hónapban fel tud már egyenesen állni, ha tárgyakhoz igazodik.

A 12. hónapban már egyedül is tud egyenesen állni és ha egy

kis segítség is akad, már az első lépéseket is megteszi.

Ha nem csak egy bizonyos fajta sémának olvassuk ezt a nap-tárt, amiről a fejlődésben lévő csecsemő „intelligenciafoka” olvasható le, hanem megpróbálunk együtt is élni mindazzal, ami egy év leforgása alatt történik, valósággal egy év-folyam lesz a tizenkét hónapból, amiből az egyes készségek ünneppnapokként emelkednek ki.

Rudolf Steiner rámutatott néhány-szor (1916. 12. 21., Dornach), hogy az emberiség fejlődésének bizonyos korábbi időszakában mindig a

karácsony körüli időben születtek. Ez volt a szülések rendje egészen a Krisztus előtti 3. évezredig, különösen az észak-germán törzsek-nél. A szülés ideje csak fokozatosan terjedt széjjel az egész évre. Előzőleg tehát úgy volt, hogy minden gyermek egyetlen meghatározott évszak valamely időpontjában látta meg a napvilágot. Ez a természethez kötött állapot csak fokozatosan az emberiség további fejlődése folyamán szűnt meg.

Ezért viszont régen a gyermekek két egymást követő karácsonyi időszak között tanultak meg járni is, azokat a napokat pedig,

melyeket egykor még pogány, később már keresztény ünnepeként ültek meg, beleírták a folyamat máig is fennmaradt közeleibe. A következő megfigyelések nem „magyarázhatók” meg, mindenki maga döntse el, együtt-érez-e velük vagy sem.

Már az is figyelemre méltó, hogy a csecsemő abban az időszakban nevet először, amikor a

templomi bemutatást, a gyertyaszente-lő Máriát ünnepezték, és szintén akkor jelenik meg az a képesség, hogy kiemelje a fejét a vízszintes helyzetből.

Húsvét táján tanulja meg viszont a gyer-

mek, hogy hason fekve, vállastól magasra tartsa a fejét, szinte kiemelje „a vízből”. Tárgyak után nyúl, nevetve viszonozza a tekintetet, meg is tapogatja a dolgokat. Felszabadultak a karjai.

Pünkösöd táján képes rá, hogy a megpillantott tárgyat megfogja a kezecskéjével, a kezét a szemével összhangban használja. Az oldalára tud fordulni a hátáról, vagyis az alátétől, amin fekszik, meg tud szabadulni.

János napkor viszont már ül a gyermek. Most áll az égen a legmagasabban a Nap, az emberke nyakán „ül” a feje.

Mihály napja tájékán már egyedül tud felülni, térdelni és kis segítséggel állni tanul.

Az adventi időszak kezdetén már egyedül állítja bele magát a gyermek a térbe és karácsony táján már egyedül próbálkozhat meg **az elő, tapogatózó lépésekkel.**

Nos, az úton van egy teremtmény, **hogy alkotó legyen belőle.**

Nem azért mutattunk rá ezekre az összefüggésekre, hogy valamiféle misztikus spekuláció előtt kitérjünk ajtót-kaput, hanem, hogy segítségére legyünk azoknak, akik az embernek egy újabb fajta megértésén fáradoznak.

Különösen akkor gondolkodjunk így és akkor éljük így át az ezekben a **gondolatokból fakadó** érzéseket, ha olyan gyermekeket látunk, akik a járóképeség megszerzésének lehetőségétől **el vannak zárva.** Ilyenkor egy újfajta erő ösztönzi majd akaratunkat arra, hogy segítséget nyújtson ott is, ahol különben már nincs segítség.

Az Ige munkálkodik minden gyermekben, aki ma járni tanul: **„Kelj fel, vedd nyoszolyádat és járj!”.** Az ember testét a Nap emeli fel úgy, hogy a Földön egyenes testtartással járhat-kelhet.

Reményik Sándor: „Tündérfok”

*Az életednek van egy titkos csúcsa,
Mely rejtve őrzi boldogságod,
Egy sziklafok, ahonnan Te az élet
Törtetlen teljességét látod,
Hol imádkoznál hosszan, térdenállva,
Mert onnan végtelen a panoráma.*

*Az életednek van egy titkos csúcsa
Köröskörül őserdő, őszbozót -
Keresztül-kasul vágató csapások,
A sok hamistól nem látni a jót,
Isten előre ment, a csúcson vár be -
Csak az a kérdés, hogy odatalálsz-e?*

*Az életednek van egy titkos csúcsa,
Hová a mélyből kibukkan fejed
S a szépség minden gazdagsága, fénye
Megáldja két csodálkozó szemed,
Hol tiszta vagy, mint kristálypatakok
S megnyitod szíved, mint egy ablakot.*

*Az életednek van egy titkos csúcsa,
Vezetnek hozzá szent véletlenek,
Jaj, hogy leszállni kell, jaj, hogy nem
adhatsz
A pillanatnak örökéletet!
S botlasz újra sok rögös, buta úton. -*

*De mindegy. Egyszer fenn voltál a
csúcson.*

Ujlaky Éva

A RITMUS JELENTŐSÉGE A GYERMEK ÉLETÉ- BEN

A világon élő összes élőlény számára fontos elem a ritmus. A növények növekedése és elhalása az év ritmusát követi, de szerkezeti felépítésükben is ritmikus ismétlődés figyelhető meg. Ugyanez megfigyelhető az állatok, sőt az ember esetében. Az emberi test arányainak szépsége csodálattal tölt el mindenkit. A lapocka, felső kar, alsó kar, kéz, ujjcsontok arányai zenei ritmusokat követnek. Minden élő szervezet ritmikus folyamatokban él (nappal és éjszaka; évszakok ritmusa; stb.).

A felnőtt ember már megtanult ezektől a ritmusoktól részben függetlenül élni. Alhatunk bármikor, étkezhethetünk bármikor, vásárolhatunk bármikor, utazhatunk bármikor. Ám erre a gyermeki szervezet még nem képes ugyanolyan mértékben, mint a felnőtt. Ritmusra vágyik, mindig ugyanakkor szeretne enni, aludni, felébredni. Minél inkább uralja életét a ritmus, annál egészségesebb lesz, s mivel lelki élete még nagyon szoros kapcsolatban van életfolyamataival, fontos, hogy lelki életében is jelen legyen a ritmus. Szerecsényesek azok a gyerekek, akik egy békés, rendszerességet követő családi otthonban nőhetnek fel.

Minden rendetlenség, rendszeretlenség zavarja a gyermek lelki életét és minden rendszeresség – mely nem válik pedantériává – segíti azt. Ezért jó a gyermek akaratfejlesztése szempontjából is, ha apró napi feladatokat adunk számára: pl. portörölés, virágöntözés, cipőtisztítás, ágyazás stb. A legfontosabb persze az, hogy a gyermekek ezeket a tevékenységeket napi rendszerességgel, lehetőleg mindig ugyanabban az időben végezzék, melyet körültekintően választunk ki számukra. Tapasztalatok mutatják, hogy nem vezet jóra, ha gyerekek maguk oszthatják be idejüket. Mindennek legyen meg a maga ideje a nap során: felkelésnek, fogmosásnak, fésülködésnek, étkezéseknek stb. Egy jól felépített napi, heti, évi ritmus biztos alapot jelent a gyermek életében és segít táplálni a bennük élő ösbizalmat, miszerint a világban rend és harmónia uralkodik. Ez az alapja azoknak a jó szokásoknak, melyek csakis gyermekkorban alapozhatók meg, és melyekből szabadon bontakozhat ki a felnőtt erkölcsi élete.

Elengedhetetlen, hogy a napi, heti, évi ritmusokban helyet kapjanak olyan dolgok is, melyek a gyermek lelkét a napi

eseményeken túl a szellemi valóságok felé emelik. Az elalvás olyan kapu, melyen át a lélek minden este belép a szellemi világokba, az ébredés pedig olyan, amelyen keresztül onnan visszatér a földi valóságba. Ezért rendkívül nagy **jelentősége van annak, hogy mi-**

lyen körülmények között megy a gyermek aludni. Egy szép történet, egy kedves, halk dal, ima természetes módon vezet át a gyermeket a kapun. Jót tesz, ha közösen áttekintjük a nap eseményeit,

benyomásait. A viselkedést illető kérdéseket, gondokat este, lefekvés előtt beszéljük meg, amikor is a gyermek belül csendben van és nyitott. De oly módon, hogy a pozitív, jó tettek kerüljenek elő, és lehetőleg kerüljük a negatív, rossz dolgokat. Ezekre esetleg csak másnap reggel térjünk vissza, akkor is előremutató, segítő módon, hiszen reggelente a gyermek akaratára **előrejelően erős.**

Az étkezések hangulatának fontosságát talán nem is kell hangsúlyoznunk. Az asztal körülülése ebédnél, vacsoránál már Novalis szerint is igazi közösséget jelent. Egy közös

áldás elmondása, vagy eléneklése **összeköti az asztal körül ülőket egymással és a szellemi valóságokkal, a lélek számára pedig egy hálát kifejező hangulatot teremt.**

A vasárnapjaink pedig különböznek-e a hét többi napjától? Tudunk-e olyan hangulatot te-

remteni ezen a napon, mely kiemel bennünket a hétköznapi forgatagából és egy más atmoszféra öleli körül? Talán, ha ezen a napon valami olyat tudunk csinálni, mely a hétköznapiokhoz képest felfrissít-

Begala Dániel, 4. oszt. Tanuló rajza
A csodaszarvas legenda

tő, megújító, mely után megújult erővel térünk vissza hétköznapijainkhoz, akkor meg tudtuk ragadni a vasárnap mérhetetlen áldást hozó szerepét.

Különös fontossággal bír a **gyermek és felnőtt életében az évszakok ritmusa, az évkör.** A keresztény ünnepek közül a Karácsony áll a legközelebb a gyermekekhez és számukra ez a legfel foghatóbb. A gyerekek értik a karácsonyi szimbólumokat. Az adventi koszorú gyertyái, a karácsonyfa, a Betlehem mind a gyermeki lélekhez közelálló szimbólumok. Jó, ha ezek minden évben visszatérnek (ugyanazok a díszek,

ugyanazok a dalok, ugyanazok a szokások). A gyermekkori karácsonyok emlékei nagy erőt adnak felnőttkorban. Húsvét, Pünkösd és Szent Mihály ünnepei már nem vihetők olyan könnyen az otthonokba, mint a Karácsony. Ilyenkor inkább az ünnep hangulatát meghatározó természet, ami a

gyermeki lélekhez közel áll és főleg ezen keresztül ragadható meg. Ám mindezek mellett a gyermek növekszik, változik, fontos tehát, hogy a ritmusok tartalma fokozatosan, apró lépésekben együtt változzon, alakuljon a benünk alakuló formaképző erőkkkel.

Gyóni Géza

Csend

*Csend. Nem zavarja semmi sem.
Árnyék suhan a kék vizen.
Bús gondolat - tévedt madár -
Rajzolta röptiben.*

*Csend. Nem zavarja semmi sem.
Csillagfény reszket a vizen.
Isten - lényednek egy sugára -
Te vagy a cél, hiszem!*

*Bús gondolat, mely újra visszatér,
Bús gondolat, mely elgyötör, kísér:
Örök hajszában élve élni,
Harcolni semmiért.*

*Célt, célt, teremtő Istenem!
Célt, célt, mely íhlet, tűzz nekem.
Ne kóboroljak ebként utamon,
Megtörten, hitlennen.*

*Mondd: gyűrű vagyok a vizen,
Mely célotat tovább viszem
S a messze kődlő végtelenben
Eloszlik - semmi sem.*

*Mondd: por vagyok, mit szél vihet,
Por, melyből trónod építéd.
De mond! A lelkes porszem
Kér - önts belé hitet.*

Bernard Lievegoed

A CSOPORT ÉLETE

II. RÉSZ

Az előadó csoport olyan felépítésű, hogy valaki beszél és a többi figyel. Ez is egy formája a tanulásnak. **Az előadást nem lehet elkerülni,** de lehet változtatossá tenni. Ez hasznos lehet, mert ha valaki évekig dolgozott egy témán, akkor tud róla beszélni egy csoport érdeklődőnek. **De ha az előadás tudálékos vagy nagyképű, akkor nehézségek támadnak az előadó hiúsága miatt.**

Amelyik csoportban az előadás válik szokássá, az történik, hogy a hallgatóság, a közönség vagy a tagok akik hallgatják, bizonyos módon passzívak lesznek. Úgy mondhatjuk, hogy fogyasztói ligává nem munkacsoporttá válnak. Az antropozófiai életben például vannak régi csoportok, ahol már harminc éve minden kedd este összejönnek.

Előadásokat hallgattak amit valaki aztán megmagyarázott.

Ha megkérték őket, hogy legyenek aktívak, vagy vitassák meg a kérdéseket, akkor sok feszültség és nehézség támadt köztük.

Az előadás pozitív aspektusa az, hogy sűrítetten adja valakinek a munkáját, aki éveken át kutatta

a témát. A hallgatóság azt kapja, ami a másik lelkében él és amit az kidolgozott.

A holland antropozófiai társaság fiatalabb tagjai az mondják: **“Ha a csoportba jövünk, senki sem üdvözlöl minket. Megpróbálunk egy széket találni, leülünk és nagyon magányosnak érezzük magunkat. Az előadások érdekesek, aztán hazamegyünk. Szociálisan jeges hidegséget érzünk, annak ellenére, hogy intellektuálisan vagy szellemileg ösztönzést kapunk. De üresek vagyunk a szív táján. Ilyen esetben valamit tenni kell.**

Hollandiában a tagok egy csoportja figyelt arra, hogy jönnek új személyek és aztán megpróbálták beszélni velük, kérdéseket feltenni, **bemutatni őket. Steiner nagyon fontosnak tartotta, hogy az embereket fogadják - fogadja őket** valaki, aki eléjük megy és beszél hozzájuk. A Waldorf-iskolában a **szülők estjén, mindig kinevezett valakiket, akit “mosoly bizottságnak” nevezett. Azt mondta, “ön meg ön meg ön, önök lesznek ma este a mosolybizottság. Ez azt jelentette, hogy egy tag állt ott, köszöntötte a szülőket, mondott egy**

pár kedves szót, a helyükre kísérte őket és a szívélyes fogadtatás érzését keltette fel bennük. Ez nem üres formáság; ez az igazi élethez tartozik.

A csoport életében az a pozitívum, hogy megtudhatjuk, mennyire más módon tanulnak az emberek. Másoknak más az **éredklődési körük, más az érték-**

rendjük, más utakat keresnek, az ember kitágíthatja a látókörét, hogyha csoportban van. Ha látjuk, hogy ugyanazt a tartalmat **vagy előadást milyen teljesen eltérő módon tanulják, nem érdemes a „helyes” módszerekért harcolni.** A „helyes” módszerekért harcolni az amit az öreg Tóbiás tett. Az öreg Tóbiásnak mindig igaza volt. Mindig a „helyes” módszert követte és megvakult. Vak lett arra, ami körülötte történt. Ha valaki azt mondja, „**az én módszerem az egyetlen helyes módszer és az összes többi nem „helyes”, akkor az nem akarja észrevenni a körülötte zajló eseményeket.**

Mi a belső útja a tanulócsoporthoz? A tanulócsoporthoz belső útja a nyolctagú ösvény, amely a tizenhatlevelű lótuszvirágon dolgozik. Ez Buddha útja. Az a nyolc dolog, amit a nyolctagú ösvényen ki kell fejleszteni: helyes vélemény; he-

lyes ítélet; helyes beszéd; helyes tett; helyes álláspont; helyes szemlélet; helyes szokás; helyes emlékezés.

A nyolctagú ösvény mindenre **kiterjedő távlatában azt jelenti,** hogy megtaláljuk a helyes egyensúlyt a lélek és a világ között.

Steiner fiatal emberekkel dolgozott. Néhány fiatalokból álló csoport

Németországban, 1923-ban Steinerhez ment és **azt mondta: „Dr. Steiner alakítottunk egy csoportot fiatal diákokból, hogyan dolgozzunk együtt?” Steiner azt válaszolta: „Az isten szerelmére, ne felolvasásokat!” „De mit tegyünk, ha nincsenek felolvasások?” „Beszéljenek az okkult tapasztala-**

taikról.” „Igen”, mondták, „de mi fiatalok vagyunk. Hogyan tudnánk okkult élményeinkről beszélni? Még nincsenek.”

Steiner erre azt mondta: „De igen, naponta vannak. Csak éppen elszuhannak mellettük”.

Találkozni valakivel és észlelni, **hogy emberi lény, ez az első lépés az imaginációhoz.** Imagináció nélkül az ember nem láthatja, hogy az a valami egy szobor, vagy egy élő személy. Talán mozog. De ha nem mozog, akkor a szemébe nézünk és látjuk, hogy én-lény. Egy személy. Vagy ha azt mondjuk

„ez a személy szomorú”, vagy „ez a személy vidám” - ezt az imagináció erejéből tehetjük.

Az embernek csak akkor lehet mélyebb imaginációja a szellemi világnak a fizikai világban való működéséről úgy, hogy az kép-ként jelenjék meg, ha megtalálta a helyes egyensúlyt. Ha ez a helyes egyensúly nincs meg, az imagináció csak illúzióvá válik. Valaki azt hiszi, hogy lát valamit, de csupán a lélek és a világ egyensúlya bomlott fel.

A nyolctagú ösvényen járni azt jelenti, hogy gyakoroljuk a nyolctagú ösvény útjait - gyakoroljuk a **tanulócsoporthoz tartozó emberekkel**. Az ilyen csoport vitákat folytat a tanulás alatt, úgy hogy valaki azt mondhatja, „igen éppen most olvastam egy mondatot Stei-
nernél, és én így értem ezt.” Meg-

Reményik Sándor: Augusztus, nyárutó...

Augusztus, nyárutó...

A Göncöl tengelye,

Mint roppant égi óramutató,

Némán, merőn mutat már ősz fele

Kigyúlt hajók

Suhannak át az égbolt tengerén,

Némán, szorongó szívvel nézem én

Ott fenn egy fagyos, zuzmarás ajak

A forró csillagokra rálehel, -

S hullnak, mint itt lenn a falevelek.

A csillagok hamarabb kezdik el...

Mi jön? Mi megy?

Mi hull le még?

Nem volt a csillaghullásból elég?

próbálja leírni, hogy hogyan érti. A másik azt mondja: „Én egészen másképp értem.” Ne mondjuk: „Nincs igaza”. Csak azt mondjuk, hogy „én egészen másképp értem. Fogadjuk el ezeket az álláspontokat.”

Az igazi imaginációt csak úgy építhetjük fel, ha körbejártuk a tanulmányozás tárgyát és legalább tizenkét szempontot találunk, amely szerint azt szemléltethetjük. **legalább tizenkettőt**, mondja Steiner. Ha a csoport tizenkét főből áll, akkor megvan a lehetősége annak, hogy mind a tizenkét álláspont jelen van. Ha a csoport nagyobb, akkor több a lehetőség. A kihívás az, hogy azt gondolom „megértettem” és aztán mástól azt hallom, hogy egészen másképp értette. Ez a gyümölcse a tanuló csoportnak.

Kigyúlt hajók

Suhannak át az égbolt tengerén,

Jelek, csodák...

Némán, szorongó szívvel nézem én.

Egy új teremtés reggele előtt

Ez tán az Isten vajúdó, szent láza

És itt lenn nincs, aki megmagyarázza.

Türkössy Szilárd

A 2007/2008. TANÉV ÉRETTSÉGI VIZSGAEREDMÉNYEI A GÖDÖLLŐI WALDORF ISKOLÁBAN ÉS

Lassacskán „megszokottá” váltak, hogy iskolánkban a tanév utolsó előtti nagyobb eseménye a 13. évfolyam érettségi vizsgája. Így történt ez az idén is június 19.-20-án, immáron ötödik alkalommal az iskola történetében.

A vizsga rendben zajlott, szabálytalanság nem történt, és elmondható, hogy az egész esemény „tempósan” ment végbe mind a két nap során. A vizsgabizottság elnöke nagyon szépen, gazdag tapasztalatok határozottságával és igen barátságosan, segítőkészen vezette a munkát, végül pedig elismerően nyilatkozott a diákok szerepléséről, az iskola munkájáról. Idézzünk az elhangzottakból:

„*Szeretném megköszönni a korrekt vizsgáztatást, azt a nyugalmat és szeretetteljes légkört, ami a vizsgát végigkövette. Kélemes körülmények között dolgoz-*

hattunk, a tételek rendben voltak, a tételhúzás mindig rendben megtörtént, a szükséges köteteket, atlaszokat mindig megkapták a gyerekek. Végig érezhető volt az a bizalom és szeretet a tanulók és tanáraik között, ami végigkísérte a Waldorf iskolában a pályafutásukat, amelyről képet kaphattam az iskola kerettanterve alapján. Munkájukat áthatja az emberség, valamint az a szemlélet, miszerint a gyerekek lelkét is kell ápolni, és minden időszakban figyelembe kell venni testi-lelki fejlődésüket. A szóbeli tartalma, színvonala messzemenőig megfelelt az érettségi követelményeknek, sokszor élvezet volt hallgatni a tartalmas és tanulságos feleleteket, sokan még a saját véleményüket, gondolataikat is hajlandóak voltak megosztani velünk.”

Létszámot tekintve összesen 19 diák tett vizsgát az elmúlt

vizsgaidőszakban, akik közül hatan legalább egy tárgyból emelt szinten vizsgáztak. (Tehát a 14 fő végzős diákunk közül 6 fő: vagyis 42,8%, az osztálynak majdnem fele!) Látható, hogy nem mindenki tartozott az elmúlt tanév 13. osztályához: az összes (19) vizsgázóból **hármán tettek előrehozott vizsgát egy-egy tárgyból (közülük ketten a 11. osztályból, angol nyelvből, mindketten jeles (5) eredménnyel; illetve egy fő a 12. osztályból, történelem tárgyból, szintén jeles (5) eredménnyel), valamint két fő ismétlő vizsgát tett, már meglévő vizsgaeredményét kívánta javítani (sikerrel: mindketten jeles eredményt értek el).**

Nézzük a tantárgyankénti eredményeket! Előtte azonban hozzá kell tenni, hogy az itt közölt eredmények *tartalmazzák az emelt szintű és egyéb (előrehozott, ismétlő) vizsgaeredményeket is.*

Magyar nyelv és irodalom: 4,33
Matematika: 3,07
Történelem: 4,68 (ebben: 1 db emelt szintű jeles, 1 db emelt szintű jó, 1 db előrehozott jeles, 1 db ismétlő jeles)
Angol nyelv: 4,27 (ebben: 2 db emelt szintű jeles, 1 db emelt szintű jó, 2 db előrehozott jeles)
Német nyelv: 4,5 (ebben: 2 db emelt szintű jeles)
Biológia: 4,5 (2 fő; csak emelt szintű vizsgák!)

Informatika: 3,5 (2 fő)

Euritmia: 5,00 (1 fő)

Földrajz: 5,00 (5 fő)

Rajz és vizuális kultúra: 4,66 (3 fő)

Az említett eredmények alapján tehát az elmúlt tanév érettségi összátalaga (minden típusú vizsgát számba véve): 4,35 jó.

Az új típusú, kétszintű érettségi vizsgarendszer bevezetése óta az emelt szintű idegen nyelvi érettségivel egyúttal nyelvvizgabizonyítványt is szereznek a diákok: az emelt szintű jeles állami, középfokú „C” típusú nyelvvizsgának felel meg, az emelt szintű jó pedig állami, alapfokú „C” típusúnak. Ilyen módon az elmúlt tanév érettségi vizsgáival 5 db középfokú „C”, ill. 1 db alapfokú „C” típusú nyelvvizsgát is szereztek diákjaink (német és angol nyelvből).

Ezen kívül jelentős számú dicséretben részesítette az ifjakat a vizsgabizottság. (Összesen 27 dicséret hangzott el.) Meg kell még említenünk azt is, hogy idén euritmiából csak a Gödöllői Waldorf diákja tett érettségi vizsgát az országban.

A felvételik alakulásáról: a 14 végzős diák közül öten nem jelentkeztek sehova, ilyen módon pedig 9 főből 8 fő nyert felvételt szinte kizárólag felsőoktatási intézménybe (egy fő OKJ-s

tanfolyamot kezd meg). Az intézmények és a szakok felsorolása pedig, a teljesség igénye nélkül: **Budapesti Gazdasági Főiskola** (gazdálkodás és menedzsment szak, kommunikáció szak), **ELTE** (jog, ill. TTK biológia-környezettan), **Budapesti Műszaki Főiskola**, **Buddhista Főiskola** (tibeti szak), **egy főt pedig Dániá-**

ba vettek fel népfőiskolára, analog fotográfia szakra. Itt csupán azt vettük tekintetbe, hogy potenciálisan ki hol kezdhetette meg a tanulmányait. A diákok **további terveiről, tanulmányaik** egyéb alakulásáról e cikk keretén belül nem foglalkozunk; a téma további kutatást igényel a **későbbiek folyamán.**

Horváth Györgyi

Nyári kirándulás

*Gyönyörű út,
gyönyörök útja.*

*Erdők és fények,
patakok
csillogó kövek
zöldek és kékek
törzsek és kérgek
mélyek,..
Kavargó levelek
cafkosak, sűrűn erezettek,*

*Suhanó dombok
lankák és völgyek
egymásba simuló ritmusa
vérembe áramolva
érzékeim ajtaján
játékos dallamot kopogtat.*

*Mezők és tölgyesek,
súlyos akkordjai
vezetnek
egy varázslatos szimfóniába,
hol hatalmas
megtört
földresújtott törzsek
disszonanciája
kényszerít
alázattal megnyílnom
e nyers csodának.*

*A frissen nyírt
mezők illatát
magába szívja
a napégette fenyvesek
súlyos, édes zamata,
mely tudomón át
lelkem kapuját
még mélyebbre tárja.*

*S szinte érzem,
ahogy a hullámzó
dombok és völgyek csípője
alatt,
mint egymásba harapó
mozdulatlan ajkakban
a felkorbácsolt vér,
lúktet
a Föld ereiben
a láthatatlan gyökérszövevény,
mely az ég lágy lehelletére
a talajba mélyesztí csápjait.*

*A hűsítő szél
halk sóhajba hajlítja
a mezőket, a fákat
s ők ezernyi
színes virágot kacagnak vissza
a mennyei simogatásra.*

*S a fák!
Micsoda fák!
Égbe törő sóhajok, kiáltások,
törzset rejtő
egymásba vesző
gyökér-ág karok!*

*Nézem az erdőt
s már régen nem látok
de egész lényemmel
feszülök
a vibráló
lobogó tájon.*

*Voltam egy úton
gyönyörű úton,
gyönyörök útján;
S egy pillanatra
megéreztem
a természet csókját...*

Csepi Szilvia

CIRKUSZTÁBOR 2008.

Immár negyedik éve ad otthon iskolánk a messze-földön híres Cirkusztábor-nak. Július második hetében az ország minden részéből érkeztek hozzánk waldorf iskolás gyermekek, hogy kitanulják a zsonglőr-ködés és akrobatika minden fortélyát. A tábor utolsó estéje a tanárok tűzszonglőr bemutatójával és tábortűzzel telt, vasárnap délelőtt pedig a gyerekek műsorát láthatta a nagyérdemű közönség. Tanáraink - akiknek egy része waldorf tanár, más része zsonglőr, akrobata (vagy a kettő egyben) - a következők: Gönczi Róbert a solymári iskolából, a tábor lelke. Tanított diabólót, labda trükköket, egyke-rekút.

Tas Gergő és Kovács Eszter, akik az akrobatikát és a népszerű tissuet tanították. Ők az Alternatív cirkusziskola tanárai, és a Taurin csoport tagjai.

Arató András a váci iskolából, aki mint néptáncos, zenész, mesemondó gazdagította a

táborunkat.

Hornyák István Béci labda, buzogány és poi trükköket tanított.

Kis Dodó Gödöllőről zenélt és énekelt velünk.

A finomságokról idén Tóth Piroska, Kuntz Orsi és Kóhalmi Ákos gondoskodtak.

A nagy érdeklődésre való tekintettel ebben az évben Szegeden is tartottunk egy tábor-t, ahol tanított még Méhes Csabi (Méhék) drámát, zenét, és Benki Tamás Szombathelyről akrobatikát.

A táborok után a tanári gárdánk

további terveket szövöget: szeretnénk Eszterrel, Gergővel szeptembertől rendszeres tanítást szervezni gyermekeknek. Ami ebből már biztosnak tűnik, az szombat déutánonként a Hippodromban - amit Eszter és Gergő már régóta vezet - (a MACIVA gyakorlótelepén, Hungária krt. 215) lesz. Jövőre pedig újra Cirkusztábor, ahová várjuk szeretettel a gödöllői csemetéket!

A GÖDÖLLŐI WALDORF ISKOLA

2008/2009. ÉVI PROGRAMJA

Szept. 29.: Szent Mihály nap	Április 9-17.: tavaszi szünet
Október 18. szombat: munkanap	Május 4-5-6.: írásbeli érettségi
Október 22.: hóünnep	Június 13.: hóünnep és a 13. osztály ballagása
Október 23-31.: őszi szünet	Június 16.: nyári szünet kezdete
November 11.: Szent Márton nap	Június 24.: 8. osztály ballagása, bizonyítványosztás
November 30.: adventi kert	
December 5.: Szent Miklós nap	
December 6.: bazár	
December 20.: hóünnep és paradicsomi játék	
December 21.: pásztorjáték	
December 22-január 2.: téli szünet	
Január 6.: vízkereszt	
Február 13. és 14.: farsang	
Február 16-20.: síszünet	
Április 8.: hóünnep	

Kempis Tamás

MÁSOK HIBÁINAK ELVISELÉSE

Igyekezz türelmes lenni mások hibáinak és mindenféle gyarlóságainak elviselésében: mert sok van benned is, amit másoknak el kell viselniük.

*Ha magadat képtelen vagy olyanná tenni, amilyenné akarsz, mást hogyan formálhatnál tetszésed szerint? Szívesen elvárnánk, hogy mások tökéletesek legyenek, saját hibáinkat azonban nem javítgatjuk. Kívánjuk mások szigorú rendreutasítását, de ha minket próbálnak rendreutasítani, ellenkezünk. **Felháborít mások szabadossága, de azt nem szeretjük, ha túllünk bármit megtagadnak, amit kérünk. Óhajtjuk, hogy másokat törvénnyel fogjanak korlátok közé, de mi semmiféle zabolát nem tűrünk. Így hát nyilvánvaló: milyen ritkán mérünk felebarátunknak ugyanazzal a mértékkel, mint önmagunknak.***

Ha minden ember tökéletes volna, mit kellene másoktól Istenért elszenvednünk? Most pedig Isten úgy intézte, hogy tanuljuk egymás terhét hordozni, mert senki sincs hiba nélkül, senki sem olyan, hogy terhet ne jelentene másnak, senki sem elég önmagának, senki sem elég okos saját ügyének intézésére, hanem szükséges egymás terhét hordoznunk, egymást vigasztalunk, és segítenünk, tanítanunk és intenünk.

Hogy pedig kiben mekkora erény lakik, az jobban kiviláglik olyankor, amikor valami kedve ellen való adódik, mert a viszontagságok nem teszik gyarlóvá az embert, inkább megmutatják, mit ér.